

Степаненко О. В.

аспірант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО КАТЕГОРІЇ «ПОЛІТИЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ» В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Незважаючи на особливу значущість як для законотворчої так і для правозастосовної діяльності, принципу доцільності не приділено належної уваги в рамках кримінально-правових досліджень. Необхідність виділення в теорії кримінального права принципу доцільності уявляється безперечним. Однак, залишається багато аспектів, які потребують подальшого дослідження. В рамках даної статті спробуємо проаналізувати як співвідносяться між собою категорії «принцип доцільності кримінального права» та «політична доцільність».

Д. О. Балобанова зазначає, що доцільність є категорією залежною від безлічі факторів, що носять як суб'єктивний, так і об'єктивний характер. Адже по-справжньому доцільна лише та законотворча та правозастосовна діяльність, яка відповідає загальному напрямку розвитку права, яка ґрунтується на знанні об'єктивних закономірностей і потреб, тобто доцільність є категорія, що використовується для позначення відповідності обраних засобів поставленій цілі. Всі інші варіанти означають діяльність, яка хоча і має певну ціль, але недоцільну в силу невідповідності її обраним засобам (Балобанова Д. О. Теорія криміналізації: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Д. О. Балобанова. — О., 2007. — С. 13). Адже, навіть при правильному визначенні цілей і проміжних (поетапних) завдань їх досягнення за допомогою правового регулювання, можливі варіанти останнього, вибір яких залежить від безлічі факторів. До них, безумовно, належать рівень правової культури суспільства, його здатність і готовність підкоритися певному правовому регламенту, стан державних органів правозастосування та правоохоронної системи, можливості економічного забезпечення того чи іншого закону (Бойков А. Д. Третья власть в России. Книга вторая — продолжение реформ / Бойков А. Д. — М.: Юрлитинформ, 2002. — 280 с.).

Враховуючи зазначене ми вважаємо, що принцип доцільності має об'єктивно-суб'єктивну природу. Адже з одного боку доцільна лише така діяльність, яка здійснюється для досягнення цілей та завдань кримінального права, при цьому враховуються закономірності розвитку суспільства та держави (об'єктивна складова), водночас дотримання зазначених критеріїв залежить від конкретних суб'єктів, що застосовують нормативно-правовий акт, в тому числі і КК України (суб'єктивна складова).

Поряд з цим, слід зазначити, що в науковій літературі досить часто вживається категорія «політична доцільність», яка має негативне навантаження. Так, Ю. Ю. Коломієць вважає, що прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» щодо повної реабілітації політичних в'язнів», засновується на політичній доцільності та не відповідає принципам невідворотності кримінальної відповідальності та рівності людей перед законом. Про політичну доцільність, як негативне

явище пише М. І. Хавронюк: «Серед аргументів на користь прийняття чи відхилення того чи іншого законопроекту наразі превалює не його практична актуальність чи наукова обґрунтованість, не дані узагальненої судової практики чи судової статистики, а політична доцільність».

О. В. Кукуруз зазначає, що на практиці українські політики не дають визначення поняттю «політична доцільність», вони подають його як мотивацію певного рішення чи дії влади, ототожнюючи її з необхідністю. Однак це не завжди відбувається у правовому полі, не завжди зрозуміло, яку мету і ким було поставлено, яким повинен бути результат. На стадіях творення права і його практичної реалізації повинні переважати загальнонародні інтереси, а не інтереси правлячої еліти, певних бізнесових груп. Вважається, що за допомогою політичної доцільності приймаються рішення, відбуваються дії, які мінімізують негативні наслідки певної ситуації, події і таким чином виправдовують їх неправовий характер. О. В. Кукуруз робить висновок, що в Україні політична доцільність — це вирішення певного питання всупереч законам держави або з порушенням окремих норм закону (Кукуруз О. Реалізація політики і права політико-управлінською елітою України / О. Кукуруз // *Studiapolitologica Ucraino-Polona*. — 2012. — Вип. 2. — С. 38).

Виходячи з такого розуміння «політична доцільність» має лише негативне значення, адже носить виключно суб'єктивний характер. Закони, які приймаються виходячи з критерію «політичної доцільності» направлені не на досягнення цілей права, в тому числі кримінального, а на задоволення інтересів окремих груп. На відміну від принципу доцільності кримінального права, який включає як суб'єктивну так і об'єктивну складову, «політична доцільність» позбавлена об'єктивної складової. Саме тому здійснення законотворчої та правозастосовної діяльності в сфері кримінального права на основі «політичної доцільності» є неприйнятним для правової держави, якою є Україна. Адже, так важливо щоб така діяльність здійснювалась в рамках чинного кримінального законодавства, при цьому обов'язково враховувались цілі та завдання кримінального права та закономірності розвитку суспільства та держави, тобто принцип доцільності кримінального права.